

Ciepło właściwe gazów

definicja empiryczna:

$$C = \frac{\Delta Q}{\Delta T} \quad (\text{na jednostkę masy})$$

pojemność cieplna = mC

Ciepło właściwe zależy od procesu:

przy stałym ciśnieniu

$$C_p = \left(\frac{\Delta Q}{\Delta T} \right)_p \quad \rightarrow \quad C_p = \left(\frac{dQ}{dT} \right)_p$$

przy stałej objętości

$$C_v = \left(\frac{\Delta Q}{\Delta T} \right)_v \quad \rightarrow \quad C_v = \left(\frac{dQ}{dT} \right)_v$$

(d - to nie jest różniczka, tylko wyrażenie różniczkowe);

z I zasady termodynamiki:

$$dQ = dU - dW$$

przy stałej objętości

$$dW = -pdV = 0$$

$$dQ = dU$$

$$C_v = \left(\frac{dU}{dT} \right)_v = \frac{dU}{dT}$$

ponieważ energia wewnętrzna gazu doskonałego zależy tylko od temperatury.

Ciepło molowe gazu = ciepło właściwe 1 mola gazu

prawo Mayera:

$$C_p - C_v = R$$

$$C_p = C_v + R$$

definiujemy κ (kappa)

$$\kappa = \frac{C_p}{C_v}$$

κ występuje w równaniu przemiany adiabatycznej (zachodzącej bez przepływu ciepła)

$$pV^\kappa = \text{const}$$

oraz w wyrażeniu na prędkość dźwięku w gazie

$$v = \sqrt{\frac{\kappa p}{\rho}}$$

Równanie stanu gazu rzeczywistego – równanie van der Waalsa

Trzeba uwzględnić:

1. oddziaływania międzycząsteczkowe (poza momentami zderzenia)
2. objętość własną cząstek gazu.

W równaniu gazu doskonałego (tutaj dla 1 mola)

$$p_{\text{dosk}} v_{\text{dosk}} = RT$$

trzeba wprowadzić poprawki.

Objętość dostępna do ruchu jest nieco mniejsza niż objętość zbiornika v

$$v_{\text{dosk}} = v - b$$

Poprawka van der Waalsa b jest równa czterokrotnej objętości własnej gazu.

Mierzone p jest nieco mniejsze od p_{dosk} , bo cząsteczki się przyciągają.

Poprawka van der Waalsa:

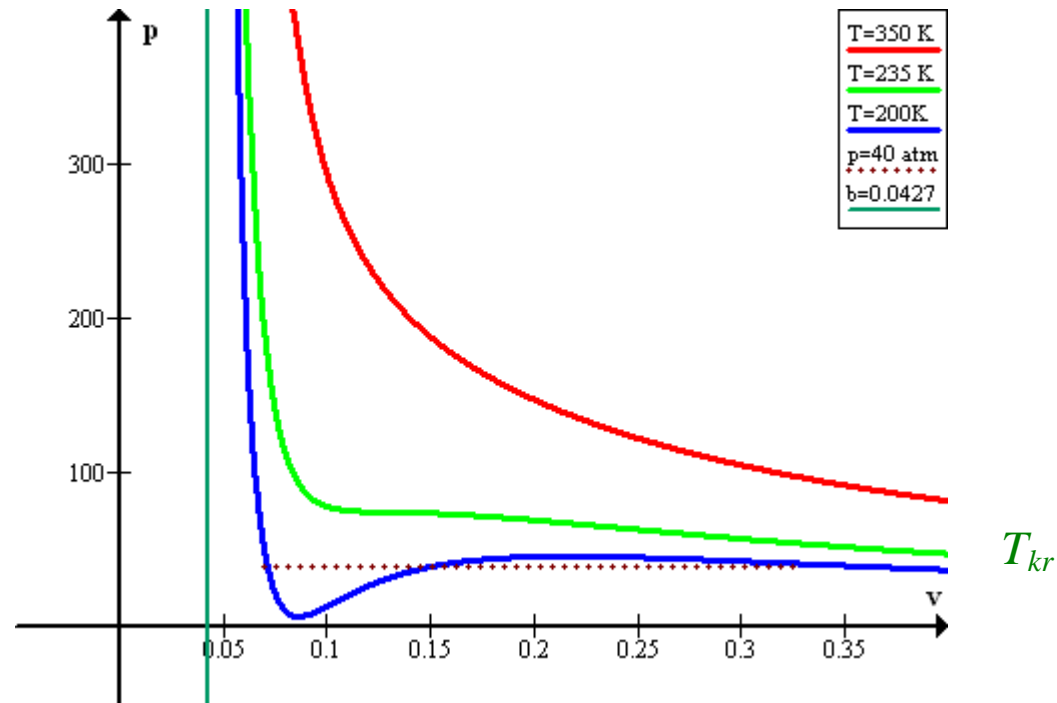
$$p = p_{\text{dosk}} - \frac{a}{v^2}$$

Równanie van der Waalsa (dla 1 mola gazu)

$$\left(p + \frac{a}{v^2} \right) (v - b) = RT$$

Izotermy gazu rzeczywistego

$$p = \frac{RT}{v-b} - \frac{a}{v^2}, \quad a, b - \text{ stałe zależne od rodzaju gazu}$$

W punkcie krytycznym (p_{kr}, V_{kr}, T_{kr}) zanika różnica między parą a cieczą.

Gaz można skroplić tylko poniżej jego temperatury krytycznej T_{kr} .

Temperaturę krytyczną odkrył irlandzki fizyk Thomas Andrews. W 1876 stwierdził, że CO_2 poniżej $T=304\text{ K}$ (31°C) nie podlega prawu Boyle'a i Mariotte'a, ponieważ się skrapla pod odpowiednio dużym ciśnieniem.

Izotermy van der Waalsa i pojęcie temperatury krytycznej są bardzo ważne dla technicznego skraplania gazów.

Pierwsze na świecie skroplenie powietrza (O_2 i N_2) – Kraków 1883

Zygmunt Wróblewski i Karol Olszewski, profesorowie UJ.

(źródło: Internet)

Przemiana adiabatyczna

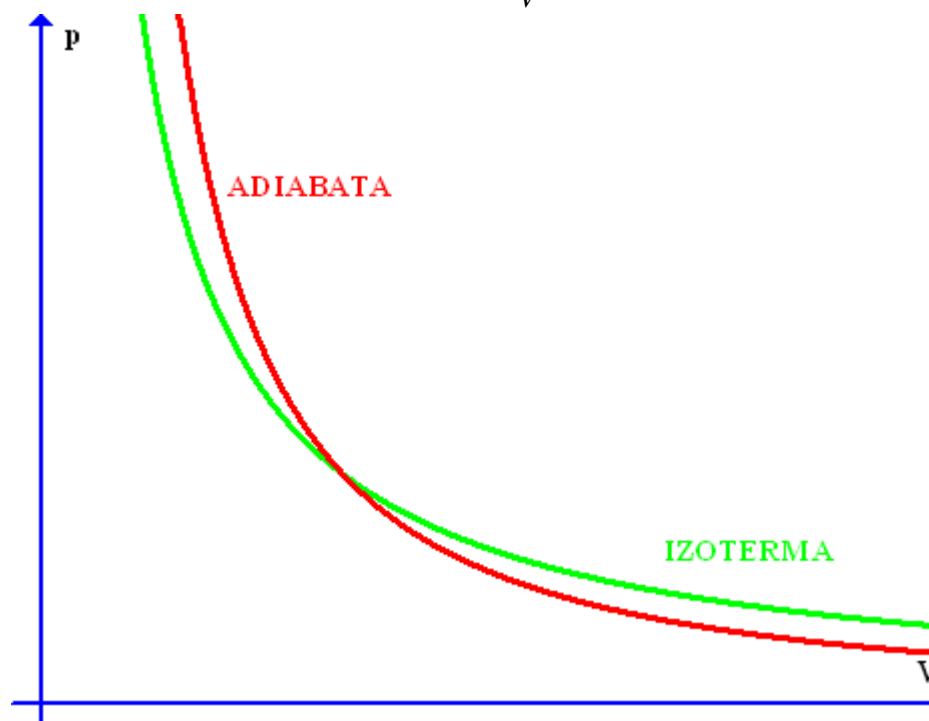
$$dQ = 0$$

z tego prostego założenia można wyprowadzić równanie adiabaty

$$pV^{\kappa} = \text{const}$$

gdzie

$$\kappa = \frac{C_p}{C_v}$$

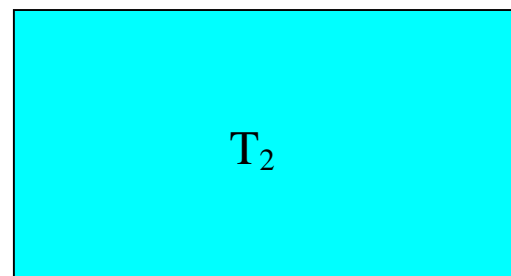
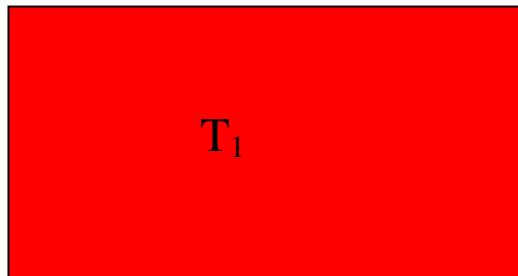
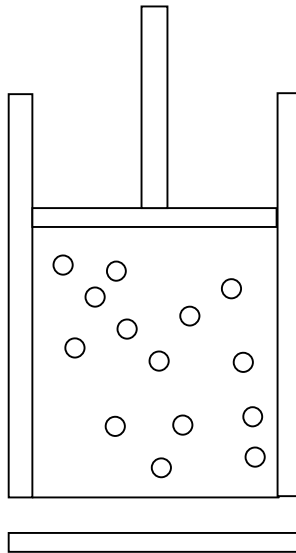
Idealny silnik cieplny (silnik Carnota):

1. cylinder z gazem doskonałym

- zamknięty z jednej strony tłokiem (chodzącym bez tarcia)
- z drugiej strony – płytką diatermiczną (doskonale przewodzącą ciepło)
- tłok i boki – adiabatyczne (doskonale izolujące od przepływu ciepła)

2. podstawka adiabatyczna (izolująca cieplnie)

3. dwa zbiorniki ciepła o stałych temperaturach T_1 i T_2 (grzejnica i chłodnica, $T_1 > T_2$)

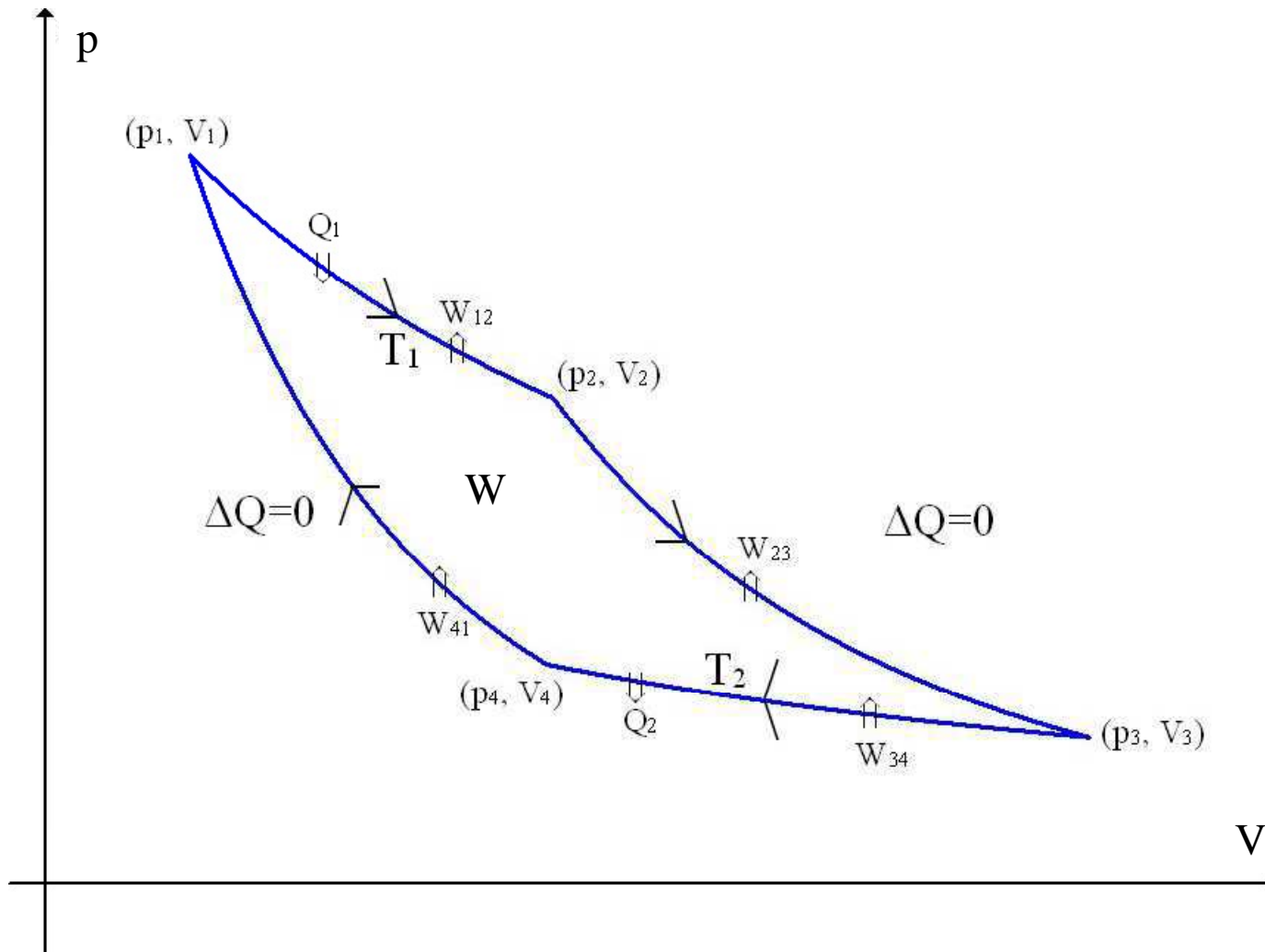
Cykl Carnota:

1 $\mapsto$ 2 rozprężanie izotermiczne

2 $\mapsto$ 3 rozprężanie adiabatyczne

3 $\mapsto$ 4 sprężanie izotermiczne

4 $\mapsto$ 1 sprężanie adiabatyczne

Konwencja Carnota:

praca silnika $W > 0$,

dlatego I zasada:

$$\Delta U = Q - W$$

$$W = W_{12} + W_{23} - W_{34} - W_{41}$$

$$Q = Q_1 - Q_2$$

(także ciepła $Q_1, Q_2 > 0$).

Po zamknięciu cyklu

$$\Delta U = 0$$

ponieważ U jest funkcją stanu,

więc

$$W = Q.$$

Sprawność silnika:

$$\eta \equiv \frac{W}{Q_1} = \frac{Q_1 - Q_2}{Q_1}$$

Umowa: wszystkie procesy prowadzimy w sposób quasistatyczny odwracalny.

Proces odwracalny to taki proces, który możemy odwrócić przy nieskończenie małej zmianie parametrów.

Można wykazać, że

$$\eta = \frac{T_1 - T_2}{T_1}$$

Prosty wniosek ze wzoru na sprawność: do zamiany ciepła na pracę konieczna jest różnica temperatur.

Twierdzenia Carnota:

- 1. Sprawność wszystkich silników odwracalnych, pracujących między tymi samymi temperaturami, jest taka sama.**
- 2. Sprawność dowolnego silnika nieodwracalnego nie może być większa od sprawności silnika odwracalnego, pracującego między tymi samymi temperaturami.**

II zasada termodynamiki (sformułowanie Kelvina i Plancka):

Niemożliwe jest zbudowanie silnika, który cyklicznie wykonywałby pracę, pobierając ciepło tylko z jednego zbiornika.

Silnik Carnota pracujący w cyklu odwrotnym – pompa ciepła

W cyklu odwrotnym urządzenie przenosi ciepło ze zbiornika o niższej temperaturze T_2 do zbiornika o wyższej temperaturze T_1 , kosztem pracy zewnętrznej W .

Dla pompy ciepłej definiujemy współczynnik wydajności COP (coefficient of performance):

$$\text{COP} = \frac{Q_1}{W} = \frac{Q_1}{Q_1 - Q_2} = \frac{T_1}{T_1 - T_2} = \frac{1}{\eta}$$

W cyklu Carnota zawsze

$$\eta < 1$$

więc

$$\text{COP} > 1$$

Nie ma tu sprzeczności z prawem zachowania energii, bo nie jest to produkcja ciepła, tylko przenoszenie ciepła.

Przykład z życia:

moc pompy ciepła 1540 W

średni pobór mocy elektrycznej 430 W

$$\text{COP} = \frac{1540}{430} = 3,58$$